



**BUDOWANIE  
SAMORZĄDU  
KRAKOWA**

**ZESZYTY  
HISTORYCZNE  
SIECI SOLIDARNOŚCI**

**TOM 5**





Budowanie Samorządu  
Krakowa

# **Zeszyty Historyczne Sieci Solidarności**

Tom 5

*Janusz Baster*

# **Budowanie Samorządu Krakowa**



Kraków 2015

© Janusz Baster i Stowarzyszenie Sieć Solidarności, Kraków 2015

Zespół redakcyjny serii:

MACIEJ MACH  
EDWARD E. NOWAK  
ADAM ROLIŃSKI  
ANDRZEJ STAWIARSKI

Opracowanie redakcyjne:  
Ewa Popielarz

Skład:  
Józef Paluch

Projekt okładki:  
Jacek M. Stokłosa

Wydanie publikacji wsparła  
Fundacja Centrum Dokumentacji Czynu Niepodległościowego

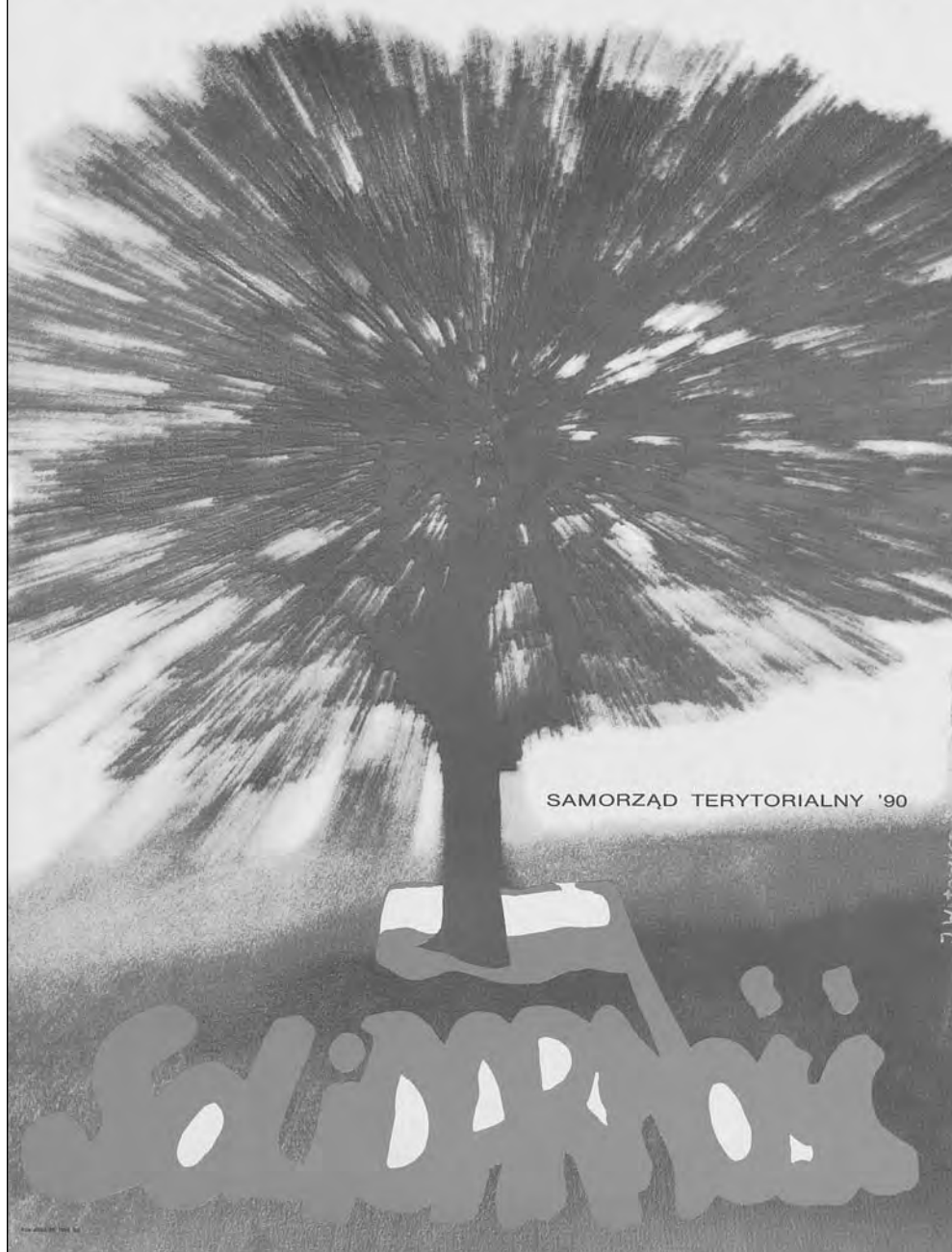
ISBN 978-83-7638-569-3

KSIĘGARNIA AKADEMICKA  
Ul. Św. Anny 6, 31-008 Kraków  
Tel. 012 431 27 43  
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:  
[www.akademicka.pl](http://www.akademicka.pl)

*Pamięci Stanisława Pruszyńskiego  
i Jerzego Regulskiego poświęcam  
Janusz Baster*

KOMITET OBYWATELSKI



SAMORZĄD TERYTORIALNY '90

Solidarność



*Tomasz Gąsowski*

## „Solidarny” Samorząd

W historycznej perspektywie przemiany dokonujące się w naszym kraju w latach 80. i 90. ubiegłego stulecia to jedynie epizod, część o wiele większego i dłuższego procesu dotyczącego Polski i Polaków po II wojnie światowej. Procesu, który trwa nadal i obecnie znajduje się w kolejnej fazie. Jednak dla ludzi, którzy w owych latach żyli i działali, wydają się one mieć znaczenie wyjątkowe. Istnieją przesłanki potwierdzające, że nie są to jedynie subiektywne odczucia. Wszak nastąpił wówczas upadek systemu komunistycznego, najpierw w Polsce, potem w sąsiednich krajach, a jego kulminacją był rozpad Związku Sowieckiego. Okazało się to równoznaczne z kresem komunizmu w wymiarze globalnym. Na mapie świata pozostały jedynie dwa jego punkty, z których jeden – Kuba, właśnie dogorywa na naszych oczach.

W tym wielkim wydarzeniu znaczącą rolę odegrał zrodzony w sierpniu 1980 roku ruch „Solidarność”. Działał on w ówczesnej Polsce – PRL, w jedynej możliwej do zaakceptowania przez komunistyczne władze formule organizacyjnej wielomilionowego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego. Niezwykle napięta, dynamiczna i wreszcie dramatyczna była sytuacja panująca w ciągu 16 miesięcy „karnawału «Solidarności»” (sierpień 1980-grudzień 1981). Składał się na nią ciąg galopujących wydarzeń, z których każde niosło zapowiedź nowego kryzysu. W tych warunkach niewiele czasu można było poświęcić na budowanie wizji przyszłej, wolnej Polski. Polski będącej nie własnością władzy, ale należącej do obywateli.

Trzonem „Solidarności” były środowiska pracownicze, ludzie zatrudnieni w różnych instytucjach i zakładach pracy. Ten fakt sprawił, że wśród postulatów programowych Związku naczelną rolę zajęła kwestia samorządu pracowniczego, a w ślad za nią ogólniejsza wizja samorządności jako nowej formuły ustrojowej państwa. Jesienią 1981 roku uzyskała ona ostateczny kształt w projekcie Samorządnej Rzeczypospolitej. Dlatego też to właśnie idea samorządności została wybrana na pierwszą odsłonę otwartej już konfrontacji „Solidarności” z komunistyczną władzą w grudniu 1981 roku. Wolne wybory do rad narodowych, będących w PRL namiastkami instytucji

samorządowych, miały rozpocząć praktyczny demontaż komunizmu w Polsce. Stało się jednak inaczej. Rankiem 13 grudnia 1981 roku czołgi wyjechały na ulice polskich miast. Rozpoczął się czas długiej agonii całego systemu.

W czasie stanu wojennego, a także w późniejszych latach w myśli programowej solidarnościowej opozycji stopniowo krystalizowało się przekonanie, że jednym z fundamentów wolnego, demokratycznego państwa polskiego stać się musi samorząd, przy czym uwaga kierowana była teraz coraz bardziej w stronę samorządu terytorialnego. Otwierał on bowiem przed obywatelami możliwość swobodnego kształtowania swego miejsca zamieszkania, miasta, wsi, dzielnicy, z czasem także regionu, a więc szeregu małych ojczyzn, których suma składała się dopiero na jedną wspólną Ojczyznę. Oprócz rozważań teoretycznych pod koniec lat 80. rozpoczęły prace lokalne środowiska koncentrujące swą uwagę na kreśleniu planów rozwoju własnej miejscowości w warunkach wolności i funkcjonowania samorządu lokalnego. Takim środowiskiem, dziś już niemal zapomnianym, była Grupa Programowa Kraków, z której wywodzili się pierwsi liderzy krakowskiego samorządu.

Wiosną 1989 roku, kiedy ważyły się ostatecznie losy zmagania między komunistyczną władzą a ruchem „Solidarność” występującym już otwarcie w roli politycznego konkurenta, ten ostatni przyjął postać organizacyjną Komitetów Obywatelskich różnego szczebla. Po zwycięstwie w czerwcowych wyborach stały się one na krótki czas zapleczem nowych władz. Równocześnie jednak rosło ich zainteresowanie, a potem zaangażowanie w sprawy lokalne. I tak od maja następnego roku Komitety Obywatelskie stały się kreatorami instytucji samorządowych w rodzącej się wówczas III Rzeczypospolitej. W ten oto sposób idea obywatelskości spłotła się twórczo – przynajmniej na pewien czas – z formułą samorządności.

O tych właśnie sprawach, ukazanych na przykładzie Krakowa, traktuje opracowanie autorstwa Janusza Bastera. Wartość tej pracy polega na połączeniu w spójną całość perspektywy aktywnego uczestnika, więcej nawet – kreatora opisywanych wydarzeń i zjawisk, dalej teoretyka samorządności i wreszcie badacza przeszłości, historyka, choć bez akademickiego stopnia. Z ogromnym uznaniem dla efektów jego studiów oddaję w ręce życzliwych Czytelników niniejsze opracowanie. Czynię to tym chętniej, iż w moim przekonaniu ma ono charakter pionierski i wypełnia, przynajmniej częściowo, lukę w opisie okresu Przełomu. Warto też podkreślić, iż opracowanie to jest także przypomnieniem, może nawet upamiętnieniem, wielu ludzi – krakowian, którzy w tym czasie bezinteresownie włączyli się na tym właśnie samorządowym poziomie w budowanie nowej Polski.

Kraków, 19 maja 2015 roku



# Spis treści

Tomasz Gąsowski, „Solidarny” Samorząd .....	7
Wstęp .....	9
Od autora .....	9
Wprowadzenie .....	12
Istota samorządności lokalnej .....	15
„Ojcowie” samorządności .....	15
Krakowskie wątki tworzenia koncepcji samorządu .....	19
Solidarnościowy ruch obywatelski w Krakowie .....	23
Wprowadzenie .....	23
Małopolska Wszechnica Samorządowa .....	24
Dzielnicowe Komitety Obywatelskie .....	30
Osiedlowe komitety obywatelskie .....	36
Powstanie i działalność Krakowskiego Komitetu Obywatelskiego .....	45
Organizowanie i struktura Krakowskiego Komitetu Obywatelskiego .....	45
Cele i formy działalności Krakowskiego Komitetu Obywatelskiego .....	52
Tworzenie programu dla Krakowa .....	54
Kampania prezydencka Ryszarda Gryglewskiego .....	60
Reagowanie na wyzwania bieżące .....	62
Batalia o samorząd Krakowa .....	65
Zmagania legislacyjne .....	65
Spór o termin wyborów .....	68
Sprawa statusu Krakowa .....	69
Kampania wyborcza .....	69
Prawybory .....	72
Rada Miasta – nasza .....	74
Rozkwit i upadek ruchu komitetów obywatelskich .....	79
Ruch komitetów obywatelskich w Polsce .....	79
Od Krakowskiego Komitetu Obywatelskiego do Stowarzyszenia Komitet Obywatelski miasta Krakowa .....	85
Podsumowanie. Uwagi o samorządzie po 25 latach .....	89
Bibliografia .....	97
Indeks osobowy .....	99





*Kraków się zmienił przez te 25 lat. Jest zupełnie inny niż był w 1990 roku. Jest też zupełnie inny niż wtedy marzyliśmy. W tekście publikacji przedstawiłem program Krakowskiego Komitetu Obywatelskiego z 1990 roku i każdy może sam porównać ówczesne wyobrażenia i dzisiejszą rzeczywistość. [...]*

*Nie ma sporu co do znaczenia i realnego dorobku reformy samorządowej, rozpoczętej w 1989 roku ustawami o samorządzie gminnym, przerwanej w 1991 roku i (prawie) dokończonej w 1998 roku wprowadzeniem samorządu powiatowego i wojewódzkiego. Samorząd stał się kluczowym elementem funkcjonowania naszego państwa. Natomiast ruchowi obywatelskiemu, działającemu już nie pod szyldem komitetów obywatelskich, a bardziej pod szyldem organizacji pozarządowych, nie udało się dotąd doprowadzić do wpisania inicjatyw obywatelskich w system ustrojowy państwa jako uzupełnienia działalności samorządu. Ten postulat odwołuje się do konstytucyjnej zasady pomocniczości.*

*Samorzady zmieniły obraz polskich miast, wsi i osad. Powoli osiąga się oczekiwany poziom infrastruktury komunalnej i stopniowo poprawia się stan środowiska. Te sprawy pozostają głównym obszarem aktywności samorządowców, co jest dostrzegane przez społeczności i objawia się wysokim – jak na nawyki Polaków – poziomem społecznego zaufania dla samorządowych liderów.*

*Odrodzenie samorządności lokalnej w roku 1990 miało i ma istotne znaczenie dla problematyki ekologicznej, powstały bowiem warunki do podejmowania decyzji dotyczących środowiska na szczeblu lokalnym. Ostatnie 25 lat to także niebywały wysiłek inwestycyjny w zakresie infrastruktury ochrony środowiska, w którym samorzady lokalne odegrały znaczącą rolę. W rozwoju samorządności istotne zasługi mają organizacje społeczne, które ją skutecznie wspierały, szkoliły działaczy samorządowych i pełniły funkcje doradcze.*

*Janusz Baster*

WYDANO Z OKAZJI DWUDZIESTEJ PIĄTEJ ROCZNICY WYBORÓW SAMORZĄDOWYCH  
PUBLIKACJA POWSTAŁA DZIĘKI WSPARCIU FINANSOWEMU PREZYDENTA MIASTA KRAKOWA

ISBN 978-83-7638-569-3

